

Hautzinger Zoltán

A KÜLFÖLDIEKRE VONATKOZÓ BÜNTETŐJOGI ISMERETANYAG JELENTŐSÉGE A BÜNTETÉS- VÉGREHAJTÁSI KÉPZÉSBEN

„Rend a lelke mindennek – mindennek a lélek a rendje”
(Ruzsonyi Péter)

Ezt a tanulmányt a szerző a rendészeti felsőoktatásban elévülhetetlen érdemeket szerzett, a Nemzeti Közszoigálati Egyetem Rendészettudományi Karán két külön ciklusban is a dékáni tisztséget betöltő vezetőnek, Prof. Dr. Ruzsonyi Péter bv. dandártábornok úrnak, a Kar Büntetés-végrehajtási Tanszéke néhai vezetőjének dedikálja.

Bevezetés helyett a büntetés-végrehajtási képzés sajátosságai

A büntetőjog hagyományos definíciója szerint olyan jogszabályok összessége, amelyek meghatározzák, hogy mely cselekmények minősülnek bűncselekménynek, ezek elkövetőit hogyan kell felelősségre vonni, és velük szemben milyen szankciókat és hogyan kell alkalmazni. E megfogalmazásban jól láthatóan megmutatkozik a büntetőjog felosztása is: így

- a büntető anyagi jog, amely a bűncselekmények és a szankciók kodifikálásáért,
- a büntető eljárásjog, amely a bűnelkövetők felelősségre vonása rendjének normatív kereteinek megjelöléséért, illetve
- a büntetés-végrehajtási jog, amely az elkövetőkkel, mint fogvatartottakkal szembeni végrehajtási szabályok alkalmazása feltételeinek szabályozásáért felelős.

A büntetőjog feladata, hogy védje más jogágak által szabályozott lényeges társadalmi életviszonyokat.¹

1 Blaskó B. (2017) p. 66.

A büntetőjog fentiek szerinti tudományos fogalma és felosztása egy jogágazatok közötti rendkívül szoros kapcsolaton alapuló² zárt rendszert tár elénk. Nemcsak megjelöli annak legfontosabb részeit a bűnös magatartásokkal kapcsolatos állami kötelezettségeknek, hanem a bűncselekmény elkövetésétől egészen a bűnös személlyel szemben kiszabható és végrehajtható szankciók kitöltéséig magában foglal minden jogi rendelkezést.

Mindezek ellenére mégsem lehet azt állítani, hogy a büntetőjog egy homogén jogi környezet lenne. Amíg a büntető anyagi jog és az eljárásjog szorosan összefügg abban a tekintetben, hogy a társadalom nemcsak generálisan, hanem speciális értelemben is, azaz a konkrét egyénnel szembeni szankció kiszabásához vezető eljárással hatékony törvényi védelmet nyújtson, addig a büntetés-végrehajtás már nem az elkövetett konkrét bűncselekménnyel, azaz annak büntetőjog-ellenességével³, hanem a bűnelkövetővel mint elítélttel szembeni, az általa elkövetett cselekménytől függetlenített szabályok alkalmazásával foglalkozik. Eleve a büntetés-végrehajtás fő feladatai között említhetők a szabadságuktól megfosztott emberek izolációja, a biztonságos fogvatartás kialakítása, és nem utolsósorban a fogvatartott későbbi visszailletődésének (reintegrációjának) elősegítése.⁴ Emiatt a büntetés-végrehajtási jog egy jellegében és környezetében a büntetőjog tágabb megfogalmazásába jobban illő jogi területnek is tekinthető, amely magának a büntetések végrehajtásának gyakorlati irányait jelöli ki.⁵

A büntetés-végrehajtási jog e sajátos büntetőjoghoz csatlakozása jól szemléltethető a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar alapképzésén keresztül is. Amíg a büntetőjog és a büntető eljárásjog például minden alapképzés közös jellemzője lehet, addig a büntetés-végrehajtási jog csak a szorosan e jogi szabályokkal foglalkozó szakirány hallgatóinak ismeretanyagát gazdagítja. (Megjegyzésre érdemes, hogy a büntetőjog fogalma alá tartozó ágazatokból csak a büntetés-végrehajtás értelmezhető önálló képzési iránynak, minthogy az egyúttal egy szakrendszert is meghatároz, míg a büntető anyagi jog és a büntető-eljárásjog nem önálló képzési szakot vagy szakirányt mutat, hanem valamennyi képzési területen belül megtalálható ismeretkör.)

A büntetőjogi, illetve a bűnügyi tudományok jelentősége a fentiekben túl eltér a büntetés-végrehajtási tisztképzés tanrendjében is. Az e tudományok területét alkotó tantárgyak közül ugyanis a büntetőjog, a büntető eljárásjog, a kriminológia, valamint a kriminalisztika – ellentétben más rendőri alapképzési szakirányokkal – kevésbé hangsúlyos tényezője a képzésnek, ellentétben a más képzéseken egyébként nem releváns büntetés-végrehajtási joggal, amely azonban nemcsak önmagában, hanem más tantárgyakkal kiegészítve a teljes szakirányon belül uralja a büntetés-végrehajtási képzés elkülönülő

2 Pallo J. (2020) p. 266.

3 Mészáros Á. (2020) p. 96.

4 Bogotyán R. (2020) p. 111.

5 Pallo J. (2003) p. 67.

spektrumát. E – büntetés-végrehajtási képzés fennállásának félévszázados köszöntésére készült – tanulmány célja a büntetőjogi képzésen keresztül, illetve annak részeként bemutatni a külföldiekre vonatkozó jogi rendelkezésekhez kötődő ismeretanyag jelentőségét és oktatását a büntetés-végrehajtási képzésben résztvevő hallgatókkal szemben elvárható követelmények tükrében is.

A migráció és a külföldiekre vonatkozó ismeretanyag megjelenésének kérdése a büntetés-végrehajtási képzésben

A büntetés-végrehajtási képzés szakirányon eltérő oktatása tekintetében

A büntetés-végrehajtási képzés 1972 óta íródó – kezdetben kettős nyomvonalon haladó⁶ – történetében a büntető-jogtudományok, illetve a bűnügyi tudományok oktatása kevésbé voltak hangsúlyosak, mint a rendőrtisztképzésben. Mindezek okán a migrációt, illetve a külföldieket érintő büntetőjogi vagy bűnügyi kapcsolódási pontok is legfeljebb csak érintőlegesen jelentek meg a büntetés-végrehajtási tananyagban. Ilyennek tekinthető például az idegenrendészeti őrizetre utaló ismeretanyag, amely ennek az idegenrendészeti kényszerintézkedésnek a büntetés-végrehajtási feladatait vette tételesen számba,⁷ de kétségtelenül ide tartoznak azoknak a jogszabályi intézkedéseknek az összefoglalása is, amelyek a külföldi elítéltekre alkalmazandó végrehajtási szabályokat mutatja be.⁸

A fenti példák ellenére mindazonáltal túlzó lenne azt állítani, hogy a külföldiekre vonatkozó jogi vagy szakmai kompetenciafejlesztés egyértelmű része lenne a büntetés-végrehajtási tisztképzésnek. Figyelemmel azonban a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben befogadott külföldi fogvatartottak növekvő arányára, nem elhanyagolható annak a kérdésnek a megvitatása, hogy a külföldiekre vonatkozó ismeretanyag egyre számottevőbb módon jelenjen meg a büntetés-végrehajtási tisztképzésben. Ennek további jól meghatározható okai is lennének.

Kodifikációs okként jelölhető meg, hogy a külföldiek fogvatartásának Magyarországon sajátos, az általános eljárástól jól elkülöníthető jogi szabályai vannak. E körben elsősorban a büntetés-végrehajtási törvény (a továbbiakban: Bv. tv.)⁹ említhető, amely önálló alcím keretében foglalkozik a nem magyar állampolgárságú elítéltekre vonatkozó rendelkezésekkel, de ugyanilyen fontos a Bv. tv. felhatalmazása alapján kiadott

6 Forgács J. (2020) p. 73.

7 Pallo J. (2001) p. 257-263.

8 Czenczer O., Sztodola T. (2019) p. 117-118.

9 A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény

rendelet¹⁰ is, amely önálló fejezetben foglalja össze a külföldi elítéltekre vonatkozó rendelkezéseket. E normák különösen a fogvatartottak intézetbe történő befogadásával és elhelyezésével, az anyanyelvhasználat jogának biztosításával és a tolmácsolási költségek fedezésével, a konzuli vagy külképviseleti kapcsolattartás módjával és lehetőségével, az idegenrendészeti hatóság felé teljesítendő értesítési kötelezettség megtételével foglalkoznak.

Szakmai okként vehető figyelembe, hogy a fenti jogszabályok konkrét végrehajtására a büntetés-végrehajtási szervezet országos szakirányítói jogkörében eljárva sajátos eljárásrendet alakított ki. Ez az eljárásrend – amely egyúttal jól integrálható tananyagot is jelent a rendészeti felsőoktatásban – arra hivatott, hogy a nem magyar állampolgárságú fogvatartottak részére előírt jogosultságok érvényesülése az egyes intézetekben hatékonyabb legyen, valamint, hogy e fogvatartotti körrel történő kommunikáció során új, alternatív, informatikai megoldások legyenek alkalmazhatók, mint például fordítóprogramok vagy a távtolmácsolás. Az említett eljárásrend – a jogszabályokban rögzített elhelyezési, klasszifikálási, kapcsolattartási szabályok alkalmazásának elősegítésén túl – külön foglalkozik azzal, hogy a reintegrációs tisztek rendszeresen kötelesek olyan foglalkozásokat szervezni, amelyek tárgya többek között a beilleszkedési és magatartási szabályok betartása, a külföldi fogvatartottak hangulatának monitorozása.¹¹ Emellett kiemelt figyelmet kap a külföldiek speciális, szabadidős, ismeretnővelő, képességfejlesztő, illetve nyelvi programjainak szervezése, ennek érdekében a kapcsolat felvétele oktatási intézményekkel.

A fentebb kifejtett szakmai ok még kiegészülhet egy további szakmai kutatási tényezővel is, amely abból ered, hogy a hagyományos büntetés-végrehajtási gyakorlatok milyen módon adaptálhatók a külföldiek fogvatartására. Egy tantárgy jó munícióként szolgálhat tudományos diákköri kutatások folytatására ateinketben, hogyan fejleszthető pl. a reintegrációs őrizet¹² nem magyar állampolgárokra alkalmazására, avagy az egyes kapcsolattartási eszközök informatikai fejlesztésére vonatkozóan.¹³

Rendvédelmi kooperációs okként mutatkozik meg a büntetés-végrehajtási szervezet jogszabályban meghatározott együttműködési kötelezettsége más rendvédelmi szervezettel – különösen az általános rendőrségi feladatokat ellátó szervvel, valamint az idegenrendészeti hatósággal. A külföldiek fogvatartásának ugyanis – mint komplex

10 A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet

11 A reintegrációs tisztek képzését elősegítendő már létezik olyan tananyag, amely speciális fogvatartotti csoportok kezelésére vonatkozóan hasznosítható (Lehoczki 2020.). Hasonló segédanyag készítésének indokoltsága is megalapozott lehet a külföldi fogvatartottak – mint speciális alanyok – csoportja mentális egészségének és az elhelyezésből eredő börtönártalmak enyhítésére.

12 Czenczer O. (2020) p. 121-128.

13 Bogotán R. (2018) p. 19.

feladat – biztonságos és kulturált végrehajtása nem nélkülözheti a külföldiekre vonatkozó egyéb hatósági jogalkalmazási tevékenység ellátásáért felelős rendvédelmi szervezetek értesítését, konkrét helyzetekben – különösen a fogvatartott befogadása-kor és szabadításakor – az idegenrendészeti hatóság bekapcsolását a további hatósági teendők ellátásába. E kötelezettségeket illetően pedig nem lehet mellékes az illetékes idegenrendészeti hatóság szervezetének, további eljárási hatáskörének, illetve az egyes idegenrendészeti hatáskörök elhatárolásának ismerete.

Végül nemzetközi bűnügyi együttműködési okként kell számításba venni mindazokat a teendőket, amelyek a büntetés-végrehajtási szervezetet terhelik azokban az esetekben, amikor valamely bűnügyi jogsegély konkrét végrehajtása merül fel. Ilyen feladatként kell gondolni példának okáért arra, ha a kiadatás kérdésében, különösen a magyar bíróság által kiszabott szabadságvesztés büntetés végrehajtásának átadásában kell közreműködni.¹⁴

A rendészettudományi képzés egészét érintő oktatás keretében

A rendészettudományi képzés külföldieket érintő büntetőjogi és – ezen belül – büntetés-végrehajtási jogi területei a büntetés-végrehajtási szakirányt érintő mértéken túl szerves részét kell, hogy képezzék a valamennyi alapképzési szakra kiterjedő általános ismérvek oktatásának is. A hatályos tanterveket illetően ezt a küldetést tölti be a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar Bevándorlási Tanszékére idegenjog címmel akkreditált tantárgy. E tantárgyon alapuló kurzusok célja ugyanakkor nemcsak a külföldiekre is adaptálható bűnügyi tudományok vagy büntetőjogi rendelkezések oktatása. Az idegenjog keretében olyan többletismeretek adhatók át, mint a migráció fogalma és típusai, a migráció kutatása és elmélete, a migráció szabályozása és annak funkciói, irányzatai, továbbá mindezekben túlmenően a migráció és a külföldiek bűnügyi tudományokkal vizsgálható jelenségeinek feltárása.

Figyelemmel arra, hogy a büntetés-végrehajtási képzésben egyelőre nincs olyan tantárgy, amely a külföldiekre vonatkozó szabályok általánostól eltérő kodifikálását és gyakorlati végrehajtásának sajátos módszereit külön tárgyalja, egyelőre az idegenjog tantárgy az, amely a büntetés-végrehajtási képzésben résztvevők számára a migráció és a külföldiekre alkalmazandó büntetőjogi rendelkezések részeként érinti magát a büntetés-végrehajtást is. Emellett azonban fontos az is, hogy a külföldiek büntetőjogi és büntetés-végrehajtási szabályainak oktatása minden rendvédelmi hivatásos tiszti szerződési jogviszonyra készülő hallgató esetében is elérhetővé váljon. Ennek okai is egy szerteágazó rendszer keretében fogalmazhatók meg.

¹⁴ Blaskó B., Budaházi Á. (2017) p. 101.

Általános ismeretfejlesztő okként említhető, hogy a migráció olyan társadalmi jelenség, amelynek hatásai az emberi együttélés bármely típusában előfordulhatnak. Emellett az emberi vándorlásnak rendészeti jogi következményei is vannak. Fontos megismerni minden olyan magatartást vagy állapotot, amely a migrációhoz vezet, és ezen belül kell értelmezni a jogellenes migrációval összefüggő rendészeti jogalkalmazási lehetőségeket.

Rendészettudományi okként jelentkezik, hogy a migrációhoz és a külföldiekhez kapcsolódó jogellenes magatartásokra milyen konkrétan megfogalmazható, az általánostól eltérő szabályok ismertek. Ezek körébe sorolhatók büntetőjogon kívüli normákként a közigazgatási jogi, szabálysértési jogi vagy éppen idegenrendészeti szabályok, míg büntetőjogi eszközökként a büntető eljárásjogban vagy éppen a büntetés-végrehajtási jogban megjelenő szabályok. Ezek ismerete nélkülözhetetlen valamennyi rendvédelmi hivatásrend számára, hiszen az egyes büntetőjogi vagy rendészeti intézkedések sok esetben hatósági együttműködés keretében valósulnak meg.

Bűnügyi tudományos okként jelölhető, hogy a migrációval összefüggő bűnözés milyen módon értelmezhető a kriminológiában és a kriminalisztikában. Pontosan meg kell tudni különböztetni a migrációhoz kapcsolódó bűnözést a külföldiek által elkövetett bűncselekményektől.

Az idegenjog című tantárgy rendeltetése a fentiek szerint is az, hogy a migrációra vonatkozó ismereteken, elméleteken keresztül közel hozza e társadalmi jelenséghez a rendvédelmi szférában dolgozni szándékozó hallgatókat, és mindezt oly módon, hogy a tananyag ne távolodjon el a rendészettudomány profiljától, a büntetőjogi és a rendészeti eszközökön keresztül tárja fel mindazokat a törvényszerűségeket, amelyek az emberi migrációt jellemzik, és mutassa be mindazokat a kötelezettségeket, amelyek a rendvédelmi szervek hatáskörébe tartoznak.

Összegzés

A büntetés-végrehajtási felsőfokú képzés félévszázados történetében a külföldiekre vonatkozó büntetés-végrehajtási szabályok alkalmazásának, valamint a külföldi fogvatartottakkal összefüggő nemzeti és nemzetközi rendészeti, illetve bűnügyi együttműködésből származó feladatok végrehajtásának oktatása, illetve tudományos igényű kutatása viszonylag mérsékelt figyelmet kapott. Figyelemmel arra, hogy a nem magyar állampolgár fogvatartottak aránya egyre növekszik a börtönnépességben, továbbá, hogy ennek révén a külföldiekkel összefüggő hatósági együttműködésben részvétel egyre nagyobb szeletét jelenti a büntetés-végrehajtási szervezet tevékenységének, indokoltnak látszik annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy a migráció és a külföldiek büntetés-végrehajtási megjelenésével foglalkozó ismeretanyag konkrét részévé váljon a büntetés-végrehajtási tisztképzésnek.

Ez – közvetett módon – a valamennyi alapképzési szakra bevezetett idegenjog tantárgy révén már részben megvalósult. Ugyanakkor e kurzus terjedelmében és tematikájában nem alkalmas arra, hogy valamennyi, a külföldiekkel összefüggő fogvatartás során felmerülő feladatra kielégítő tudást kölcsönözzön. Ezért a magam részéről – úgyis mint e köszöntő tanulmány szerzőjeként, egyben a rendészeti felsőoktatás fejlesztéséért felelős személyként, nem utolsó sorban a migrációs képzés folytatását végző oktatóként – azt az igényt fogalmazom meg, hogy legyen egy szakmai tantárgy, amely kizárólag azt a küldetést tölti be, hogy a büntetés-végrehajtási tisztképzésben résztvevők tudását gyarapítsa a nem magyar állampolgárságú fogvatartottak befogadására, elhelyezésére, szabadítására, az őket érintő jogok gyakorlására és biztosítására, valamint az őket érintő rendészeti vagy nemzetközi büntetőjogi együttműködések végrehajtására vonatkozóan. Talán nem kell erre újabb ötven évet várni...

Felhasznált irodalom

- Blaskó Béla (2017): Magyar Büntetőjog. Általános rész. Rejtjel Kiadó. Budapest
- Blaskó Béla – Budaházi Árpád (2019): A nemzetközi bűnügyi együttműködés joga. Dialóg Campus Kiadó – Wolters Kluwer. Budapest
- Bogotyán Róbert (2018): Telekommunikációs eszközök alkalmazása a büntetés-végrehajtásban, az igazságszolgáltatás és a jogérvényesítés hatékonyságának növelése céljából. Börtönügyi Szemle 4. p. 15-25.
- Bogotyán Róbert (2020): „Szabadlábon a börtönben” avagy a Reintegrációs Őrizet a gyakorlatban. In: Baráth, Noémi Emőke - Pató, Viktória Lilla (szerk.) *A hazza szolgálatában. Konferenciakötet 2019.* Doktoranduszok Országos Szövetsége. Budapest. p. 110-117.
- Czenczer Orsolya (2020): Őrizzük is meg nem is... A reintegrációs őrizet jogintézményének hazai aspektusai. In: Madai Sándor – Pallagi Anikó – Polt Péter (szerk.): *Sic itur ad astra: Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére.* Ludovika Egyetemi Kiadó. Budapest. p. 121-128.
- Czenczer Orsolya – Sztodola Tibor (2019): A büntetés-végrehajtási reintegrációs munka jogi és biztonsági vonatkozásai. Dialóg Campus Kiadó. Budapest
- Forgács Judit (2020): A reintegrációs tisztek rendészeti képzésének fejlődési íve. Magyar Rendészet 4. p. 71-83.
- Lehoczki Ágnes (2020): A reintegrációs tisztviselők munkavégzésének alanyai: a speciális fogvatartotti csoportok jellemzői és egyedi szükségletei, valamint zárt intézeti kezelésük lehetőségei. Nemzeti Közszerológiai Egyetem Közigazgatási Továbbképző Intézet. Budapest
- Mészáros Ádám (2000): A bűncselekmény fogalmának alapkérdései. A bűncselekmény fogalma és csoportosítása a magyar büntetőjogban. OKRI. Budapest
- Pallo József (2001): Az idegenrendészeti őrizet végrehajtásának szabályai. In: Horváth Tibor (szerk.): Büntetés-végrehajtási jog. Rejtjel. Budapest. p. 257-263.
- Pallo József (2003): Gondolatok az atipikus büntetés-végrehajtási feladatokról. Börtönügyi Szemle 4. p. 67-72.
- Pallo József (2020): Szankciók Magyarországon (A büntető jogkövetkezmények rendszerének vázlata). In: Barabás A. Tünde: Alkalmazott kriminológia. Ludovika Egyetemi Kiadó. Budapest. p. 265-270.
- Ruzsonyi Péter (2018): A lélek rendje, avagy milyen legyen a jövő büntetés-végrehajtási tisztje? Belügyi Szemle 11. p. 30-38.

